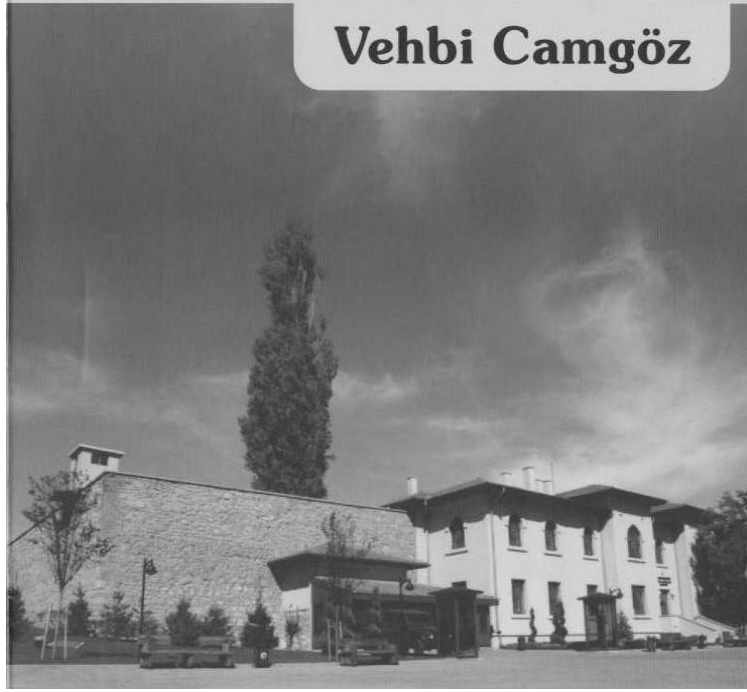

ULUCANLAR

(İdamlar ve Olayların Gölgesinde)

TAKRİZ YAZILARI

Ulucanlar ve Cezalı Kavak

Bu eserin yazarı Vehbi Bey için günümüzde Adalet Bakanlığı tarafından müzeye dönüştürülen cezaevi adına “**Ulucanları Dirilten Adam**” desek yeridir!

Yıllar önce İskilipli Atıf Hoca ve Babaeski Müftüsü Ali Rıza Efendi hakkında yapacağımız araştırma için, şehitlerin idamdan önce tutuklu olarak kaldıkları son mekân olması nedeniyle Ulucanlar Cezaevine gelmiştik. Yönetici Vehbi Bey, mahkûm ve mahkûm yakınlarından dahi esirgemediği mütebessim ev sahibi tavrıyla bizi karşılamıştı. Hâl hatır sormuş, çaylarımızı ısmarlamıştı. Lisan-ı münasiple söylemeye çalışıyorduk. Adi suçluların yanında nice ulu canların, nice masum Allah dostlarının infaz edildikleri mekândı bulunduğumuz yer. İznile cezaevi arşivlerine girmek istediğimizi beyan ettiğimizde, aldığımız cevap bizi hayrete düşürmüştü. Meğer Ulucanlar Cezaevi arşivi, yıllar önce berhava olmuş.

Ulucanlar'da yaşanan ayaklanma, isyan ve yangınlar neticesinde koğuşların ranzalardan tavana kadar kömür olduğunu öğreniyoruz. Ayrıca 1975 yılındaki yangından sonra da arşiv ve elyazması tutanaklar, önemsiz evrak kategorisinde hurda kâğıt olarak SEKA'ya gönderilmiş. Arşivlere ulaşmak istediğimizde bir sayfalık dahi belge yoktu...

Meslek hayatı içinde Vehbi Bey tam 35 sene cezaevi yönetti. Ulucanlar neydi ve burada hangi önemli olaylar yaşandı? Vehbi Bey'den dinliyoruz: “...Aslında bu mekân, yüz dönüm üzerine kurulu bir Osmanlı at tavlasıdır. Ulaşımında posta tatarlarının bir menzildir. Cezaevi kimliği Cumhuriyet'le yaşittir. Yıllarca mahkûm mektupları buraya Şükriye Mahallesi-Ulucanlar yazan adresle ulaşırdı. Cezaevi ihtiyacı gündeme geldiğinde bu asırlık at tavlasının etrafına yüksek bir ihata duvarı çekildi. Ara bölmelerle koğuş ve tecrit hücreleri oluşturulmuş, dış kapıya yakın basit bir idare binası yapılmış, iki tarafı keskin İstiklal Mahkemeleri birer engizisyon kurumu gibi çalışmaya başlayınca nice muhalif masumlar ve ulu canlar burada hukuk cinayetlerine kurban edilmişler.

1938 yılında artan ihtiyacı karşılamak için büyük koğuşun yanına bir asri cezaevi inşa edilmiş. Ulucanlar Cezaevi meyilli bir arazi, daha doğrusu şefkatli bir tepe üzerine kurulmuş. Bu avluda nice bakanlar, nice milletvekilleri, din âlimleri ve ilim adamları sehpa infaz edildi. İdamlar gece ve ailelerine haber verilmeden yapılırdı, ardından cenazeleri Mamak Semt Mezarlığına gömülürdü. Sonra da ailelerine mezarın parsel ve pafta numaraları bildirilirdi. Maddi durumu iyi olanlardan devlet adına ip-urgan ve kefen parası talep edilir ve alınırdı...”

Buraya önce “Cebeci Tevkifhanesi” demişler, sonra “Ankara Kapalı Cezaevi” adı verilmiş; ama milletin diline daima, “Ulucanlar Hapishanesi” olarak yerleşmiş.

Dışarıdakilerin zihninde cezaevleri “gün doldurma” yeridir; hatta Sinop cezaevindeyken Sabahattin Ali, “Mahpus yata yata biter” der.

Ulucanlar'da asılanlar arasında tarihi ayrıntılar da gündeme gelir. Fatih Müderrislerinden İskilipli Atıf, yazdığı “Frenk Mukallitliği ve Şapka” adlı eseri yüzünden, Babaeski Müftüsü ve yine Fatih Müderrislerinden Ali Rıza Efendi, Giresun'daki Hafız Muharreme gönderdiği bir mektup yüzünden asılır. İzmir olayları bahane edilerek Maliye Bakanı Cavit beyle Dr. Nazım, Hilmi ve Nail Beyler de bu avluda asılır ve cezaevi bahçesinin bir köşesine gömülürler.

Albay Talat Aydemir ve Fethi Gürcan son nefeslerini burada verdiler. Deniz Gezmiş ve iki arkadaşının akıbetleri de burada noktalandı. Ancak General Kenan Evren ve arkadaşlarının millettten aldığı beddua, yedi sülalelerine yetecektir! Erdal Eren'den sonra çocuk yaşta-kilerden Necdet Adalı ve Mustafa Pehlivanoğlu'nun vebali kıyamete kadar onları rahat bırakmayacaktır. Çocuklar, üzerlerine hüküm özeti yazılan yafta göğüslerine iliştilmiş olarak avluda infaz edildiler. Evren ve bir kara mizah vecizesi: “Netekim idamları adaletli yaptık. Bir sağcı, bir de solcu astık. Yani asmayalım da besleyelim mi?”

Bırakalım da söze son noktayı, Vehbi Beyin duyguları koysun: “...Ulucanlar'ın avlusunun ortasında yükselen bir kavak vardı. Bu ağaç, cezaevinin son 50 senesini görmüş dilsiz bir şahitti. Başında esen Ankara rüzgârına kapılan yaprakların şakırtısıyla yanık nağmeler dinletirdi mahkûmlara... Bu ağacın dibinde feryat figan onlarca idam cezası

infaz edilmiştir. Zalim idareciler bu ağacı işkence aleti olarak da kullanmışlar. Ancak Endülüs engizisyonlarında uygulanan şekilde olduğu gibi, mahkûmu çırılçıplak bu ağaca tırmandırdıklarını yüzüm kızararak, utançla dinledim. İnsanın insana yaptığını görmekten ağacın gövdesinin hicapla karardığı söylenir. Onun kabuğunu karartan işkencelerin bizim de yüreğimizi karartacağını düşünür, onunla konuşup dertleşmek isterdim. Mahkûmların ona taktığı 'Müdürün Kavağı' adını 'Cezalı Kavak' olarak değiştirdim...”

Dr. Mehmet SILAY

03 Nisan 2013 / ANKARA

Soğuk Taş, Soğuk Demir, Ankara Yılları ve Vehbi Müdür...

...

Vehbi Camgöz Hocamızla dostluğumuz, bugüne kadar hiç eksilmedi. Vehbi Müdür, karşısına kim gelirse gelsin, onu yüz pencereci bir bina gibi görür, doksan dokuz penceresi kapalı olsa bile açık bir pencereden girerek o insana ve o insanın gönlüne “**Sen bir insansın, bunu asla unutma! İnsan cismaniyeti ve ruhu ile insandır. Cismin burada olsa bile ruhun hürriyeti içinde olabilir. İnsani vasıflarını asla kaybetme! Sana güvenenleri mahcup etme...**” der.

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Tefvik OZAN

Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi

Öğretim Üyesi

06 Nisan 2013 / ELAZIĞ

1. BÖLÜM

HATIRALARIYLA ULUCANLAR CEZAEVİ

Cezaevinde görevli personel

Ben kurumda işe başladığımda, mesai saatlerindeki zamanımın büyük bir bölümünü bu insanları dinlemekle geçirdim. Öyle şeyler anlatırlardı ki, insan acımadan edemezdi. Bir başgardiyamız, 1950’lerde görevde iken izin günü evine gider, yorgun olduğu için uyur. Kalktığında kendi çocuğu onu tanımaz, annesine “**Bu amca kim?**” diye sorar. Ona, babası olduğunu anlatıncaya kadar çok gayret sarf etmek zorunda kalır... Bu olayı hüznlenerek hatta ağlayarak anlatırdı. Bu insanların çalışma şartları çok zor, ücretleri çok düşük, statüleri ise belirsizdi. Bugün genel idari hizmetler sınıfından memur olmalarına rağmen yaptıkları iş ve üstlendikleri sorumluluğa göre, geçmişteki kadar olmasa da yine de mağdur durumdalar.

Hükümlüler ve gardiyanlar “psikolog” diyemediler. Bunlara “psikopat” dediler. Bunu da hakaret olsun diye değil, daha önce psikolog kavramını duymadıkları ve bu görevlileri görmediklerinden böyle dediler.

Cezaevinde Bir Hoca

Bu cezaevinde, cezasının bir kısmını geçirmek zorunda kalmış değerli bir dostumuzu anmadan geçemeyeceğim. Bu değerli dostumuz, şair, yazar, müfessir Mustafa İslamoğlu Hocamızdır. İşlediği iddia edilen bir siyasi suçtan (Atatürk'ü koruma kanununa muhalefet) aldığı cezanın bir süresini Gölcük Cezaevinde geçirdikten sonra, 1996 yılı yaz aylarında, Adalet Bakanlığı emriyle Ankara Yarıaçık Cezaevine sevk edilmişti. Ben de o günlerde Kayseri Zincidere Açık Cezaevinden Ankara Ulucanlar Kapalı Cezaevine yeniden atanmıştım. Kapalı cezaevindeki görevime başladığım ilk günlerde Mustafa Bey beni odamda ziyarete geldi. Yanında uzun zamandan beri birlikte çalıştığım ve kendisine mesai arkadaşlığının ötesinde değer verdiğim matbaa atölye şefi Abdurrahim Ustamız da vardı. Ben Mustafa Beyi şahsen tanımıyordum. Ancak Maveria dergisinde yazısı çıktığından beri takip etmeye çalışırdım. Yüz yüze tanışmaktan da mutlu olduğum ender kişilerden birisi olarak gönül dünyama girmiştir. O da beni tanımazdı. Abdurrahim Usta benden kendisine söz etmiş olacak ki beni ziyaret etmeyi düşünmüştü. Gelirken eli boş gelmemek için de kendisinin telif ettiği, benim de daha önce alarak okuduğum “**Yahudileşme Temayülü**” adlı kitabını imzalayarak getirmişti.

Bu ziyaret sırasında uzunca sohbet ettik. Kendisini çok sevdiğim ve sohbetinden istifade edebileceğimi anladığım için hemen her gün mesai bitiminden sora eve uğrayıp sonrasında da yarıaçık cezaevine giderek Hoca ile baş başa sohbet etme imkânı buluyordum. Hatta bazen “**Acaba çok sık gelip Hocayı rahatsız mı ediyorum?**” diye hem kendi kendime hem de Mustafa Hocaya soruyordum. Elbette Hoca, nezaketi gereği aksini söylese de ben yine de rahatsız oluyordum.

Mustafa Hoca cezaevinde kaldığı süre içinde kendisi ile bolca sohbetler yaptık. Cezaevinden çıktıktan sonra iki kez kendisini ziyaret ettiğimde görüştük. Oldukça çok telefon görüşmesi yaptık. Ama hep ben arıyordum. Bir dönemden sonra “**belki de görüşmemden rahatsızlık duyuyordur**” diyerek aramaları kestim. Kendisini de bir daha arayamadım. O da beni aramadı...

Cezaevinin Tarihi

Cezaevi ana binasının dışında kalan arsa da herhalde eskiden mezarlıkmış. Çünkü 1987 yılında, cezaevi mutfağını odun-kömürden kurtarıp mazotla çalışır hale getirmek için idare binasının önüne bir yeraltı deposu yapmak üzere kazdığımızda bol miktarda **insan kemiği** ile karşılaşmıştık.

70'li Yılların Cezaevleri

1970'lerde sağ-sol çatışmaları başladığında cezaevi de toplumun bir uzantısı olarak fiilen ikiye ayrılmıştı. Onun için cezaevine gelip tecrit süresini dolduranlar koğuşlara verilirken “Sağcı mısın, solcu musun?” diye sorulurdu. Görüşü olmayanlara da hangi partiye oy verdiği sorularak, ona göre birinci kısma veya ikinci kısma, ya sağcıların ya da solcuların yanına verilir. Eğer yanlışlıkla karşı tarafa verilirse tepki ile karşılanırdı.

Söz buraya gelmişken biraz da trajikomik sayılacak bir hatıramdan bahsedeyim. Cezaevine gelip akşama kadar tecritte bekletilip koğuşlara dağıtılmak üzere odama getirilen tutukluları koğuşlara dağıtırdım. Kendilerine moral olsun ve bana güven duysunlar diye “**İçeride seni sıkıştıran olursa bana gel**” diye tembih ederdim. Her gün koğuş değiştirmek isteyenlerin talepleri bana getirilir, ben de görüşüp talebi haklı görürsem; gereği için ilgililere talimat verirdim. Bir gün yine böyle talepleri dinlerken koğuş değiştirmek için gelen bir tutuklunun yalan söylediğini sezdim. Kendisine, eğer doğruyu söylemezse; talebini reddedeceğimi söyledim. Tutuklu, birinci kısımdan ikinci kısma geçmek istiyordu. Bana sokularak gayet sessiz bir şekilde, “**Bu ülkücülerin yemekleri çok iyi değil. Duydum ki, solcuların yemekleri daha iyiymiş; ben onun için oraya geçmek istiyorum!**” dedi.

İşin trajik tarafı, devletin kendi cezaevine aldığı tutukluları gerektiği gibi doyurup besleyemediğinden, onları içeride kendi imkânları ile yemek yiyebilen diğer tutuklulara muhtaç olmasıydı. Bu tutukluların bir lokma yiyecek için yalan söylemek durumuyla karşı karşıya bırakılmalarıydı. Esasında ülke cezaevlerinde çok uzun zaman bu sıkıntılı durum sürmüştür. (Halen daha kalıcı bir şekilde bu sorunun çözüldüğü söylenemez.) İdeolojik suçlular ve sol örgüt üyeleri içeride örgütleri vasıtası ile beslenebilirlerken, bazen adi suçlardan tutuklanan çeteciler, fakir suçluları istismar ederek onları bir lokma yiyecek için kendilerine asker edip, içeride işledikleri suçları bunların üstlenmesini sağlardı. Onların içeride bulundurulması yasak olan eşyaları idarece yakalanınca bu tutuklular suç üstlenirlerdi.

Sağ ve sol örgüt mensupları ise genellikle komün hayatı yaşarlar ve dışarıdan gelen yiyecekleri eşit şekilde paylaşırlardı. Onlar da yemek yedirdikleri garibanları örgüt elemanı olarak kazanma gayreti güderlerdi. Onun için genellikle birinci kısma verdiğimiz siyaset ve fikirle alakası olmayan tutuklular, ikinci kısımda yemeklerin daha iyi olduğunu duyduklarında, kendilerinin de sol görüşlü olduğunu söyleyerek diğer kısma geçmek isterlerdi.

Ceza Hücreleri

Ceza hücreleri, cezaevi hizmete sokulduğu tarihlerde yapılmıştı. Oldukça kalın, taş, duvarları ve küçük pencereleri vardı. **İçerisinde tuvalet yoktu. Hükümlülerin yanlarına birer teneke verilerek büyük ve küçük ihtiyaçlarını bu tenekelerle gidermeleri sağlanıyor, tenekeler sabahları tuvalete götürülüp boşaltılıyordu.**

Uyuşturucu İçeriye Nasıl Sokuluyordu?

Üçüncü ve beşinci koğuşlarda sıklıkla uyuşturucu kullanıldığı ihbarını alırdık. Birçok aramada da bunları bulurduk. Ama zulalarda bulduğumuz uyuşturucuların kime ait olduğunu tespitte zorlanırdık. Koğuş sakinleri katiyen kime ait olduğunu söylemezlerdi. Cezaevi gele-neğine göre bu gibi şeyleri idareye söylemek “**ispiyon**” sayılırdı. Cezaevinde de ispiyon yap-manın cezası ağırdır. Hiçbir şey yapamazlarsa bile, ispiyoncu saydıkları hükümlü ve tutuklu-yu dışlardı. Bu kişilerle cezaevinde hiç kimse konuşmaz, saygınlığını kaybederdi.

Uyuşturucunun içeri nasıl girdiğine gelince, aslında bu konu tam bir akademik tez ko-nusudur. Ama kısaca anlatmaya çalışayım. Uyuşturucu cezaevine bira yoldan girebilmek-teydi. Bazen para karşılığı cezaevi personeli tarafından sokulurdu. İy bir takiple bunları yaka-lardık. Narkotik şube elemanları bazen uyuşturucu gireceğini, günü ve saatiyle bildirirlerdi. O zaman işimiz kolay olurdu, anında yakalardık.

Bir başka uyuşturucu sokma yolu da hükümlü ve tutuklulara gelen yiyecek, giyecek gibi eşyalara saklamaktı. Bu yolla sokulan yasak maddelerin içeri sokulmasında insanın aklına gelmeyecek usuller denenirdi. Mesela uyuşturucuyu 0.5 gramlık parçalar haline getirip, jelatin kağıdına sarıp, zeytinleri jilet yardımı ile yarıp çekirdeği çıkararak o çekirdeğin yerine yerleş-tirerek kilolarca zeytinin içine atarlardı. 2 kg'lık zeytinde yüzlerce zeytin vardır. Bunları teker teker elleyerek bulmak mümkün olmaz. Ama içerideki adamın vakti çok olduğundan, bunları bir kabin içine döker ve tek tek yoklayarak bulurdu.

Bir başka yolu da şöyleydi: Uyuşturucuyu bilhassa esrarı toz haline getirip tüylü batta-niye üzerine serperek battaniyeyi katlayıp getirirlerdi. Bu battaniyeyi açıp kontrol eden me-murlar bir şey bulamayıp battaniyeyi içeri verince, içerideki hükümlü bu battaniyeyi duvara asar, altına gazete kâğıdı sererek elbise fırçası ile fırçalayıp, uyuşturucunun gazete kâğıdı üze-rine dökülmesini sağlardı. Böylece cezaevine sokulmak istenen uyuşturucunun en azından %80'i cezaevine girmiş olurdu.

Bir başka yasak madde sokma yolu da lahanada saklama yoluydu. Lahana henüz sarma-ya başlamadan yani büyümeden, düz yaprak halinde iken cezaevine sokulmak istenen yasak madde su geçirmez bir maddeye sarılarak yaprakların ortasına yerleştirilir, lahanaya büyüdükçe yuvarlak hale gelir, maddeyi yapraklar kat kat kapatır. Böylece kontrol edilen lahananın hiç kesilmediği ve içerisine hiçbir şey konmadığı görünümu verilir. Lahana henüz bahçede bü-yürken içine bir şey saklandığı da kimsenin aklına gelmez.

Ancak bir defasında tesadüfen bir olay meydana gelince bu yöntemdeki gerçek de orta-ya çıktı. 1976 yılında Keskin Cezaevinin sonbahardaki bir ziyaret gününde bir hükümlü yakı-nı büyükçe bir lahanaya getirir. Kapıda gelenleri ve aramaları kontrol eden ser gardiyan (baş-gardiyan) lahanaya imrenir. Hükümlü yakınına “**Lahanan çok güzelmiş hem de büyükmüş. Canımız çekti, kendi elinle biraz kes de yiyelim!**” der. Adam çaresiz kesmeye başlar. Kes-

me esnasında bıçaktan metal sesi gelince şüphelenirler. Lahanayı parçalayınca da ortasında naylona sarılı bir tabanca bulunur. Lahanayı getiren şahıs, bu silahı kan davası nedeniyle tutuklu bulunan yakınının silahı kullanarak firar etmesi için sokmaya çalıştığını itiraf eder.

Bunun gibi ekmek pişirilirken içine saklanılan maddeler de vardır. Evde yapılan dolmaların içine uyuşturucu koymak gibi... Karpuz, kavun, limon, portakal benzeri yiyecekler içine şırınga ile alkollü içkiler zerk etmek gibi akla hayale gelmeyecek daha binlerce yol ve yöntem geliştirmişlerdi. Bunlarla baş etmek için hiç ara vermeden kontrol ederek görev yapılması gerektiğini tecrübe ile öğrendik.

İşte bizim birinci kısım üçüncü koğuştta böyle gözetilip kontrol edilmesi gereken çok sayıda hükümlü ve tutuklumuz yatardı. Bu koğuştta gelen tutuklu ve hükümlüler genellikle hırsızlık suçundan gelirlerdi. Hepsisi de bizim müşahede ve sınıflandırma yönetmeliğinde tarif edilen **“İtiyadı ve mesleki suçlu”** kapsamına giren suçluları. Diğer tutuklu ve hükümlüler arasında bunların adı **“mevsimlik”**ti. Bu adı almalarının sebebine gelince; genellikle bunlar kimsesiz, evsiz, barksız kişilerdi. Sonbaharda kendilerini dört ay tutuklu bırakacak bir suç işlerler, kışı cezaevinde geçirip baharda çıkarlardı. Böyle yıllarca devam ede ede en sonunda gasp, öldürme gibi daha ağır suçlar işleyip cezaevlerinden çıkamaz olurlardı.

Hamam Nasıl Temizlenir

Hamamın bakımı, temizliği ve kazanının yakılması için kurumda görevli yardımcı personel ile hükümlüler görevlendirilmişti. Fakat hamamı her kontrolde temizliğinin yapılmadığını görür, görevlileri sıkıştırırdım. Ertesi günkü kontrolde yine aynı vaziyeti görürdüm. Bu durumda burada çalışanlara bir ders vermem gerekirdi. Ama nasıl bir ders vermeliydim, bunu kestiremiyordum. Çünkü cezalandırmayla bunu sağlayamayacağımı anlamıştım. Yine bir kontrol sırasında yanımda ikinci müdürümüz Sıddık Bey olduğu halde hamamı temizlemeye kara verdim. Ayakkabı ve çoraplarımı çıkardım, paçaları sıvayıp fırçayı elime aldım. İkinci müdürümüz de hortumu alıp su tutmaya başladı. Beraber güzelce bir temizlik yaptık. Görevlilere de **“bundan sonra temizlik gerekince bize söyleyin”** deyip, çağırılmalarını, ya benim ya da ikinci müdürümüz Sıddık Bevin temizliği yapacağımızı; çünkü bu görevin, bizim görevimiz olduğunu kinayeli ve azarlar bir şekilde söyleyip ayrıldık. O günden sonra bir daha hamamın pis olduğunu hiç görmedik. Yaptığımız davranış işe yaramıştı.

Karıştır-Barıştır Yöntemi

Koğuştta genellikle 40-50 kişi kalırdı. 12 Eylül askeri darbesinden sonra 1982 yılında askeri idare cezaevlerinde **“karıştır-barıştır”** uygulaması sırasında koğuştun mevcudu bir hayli artmış. Burada yatan sağcı ve solcu tutuklular bu dönemde belki işkenceden korktukları için kavga etmiyorlarmış ama sürekli birbirlerini kontrol ederek yaşıyorlarmış.

Örgüt bazı kişileri “**hain**” diye kendi arkadaşlarına infaz ettirirdi. Bu koğuştta bu tip infazlar yaşanmıştır. Örgütten infaz emrini alan içerideki militanlar, infaz edilecek kişiyi kafasına ya poşet geçirmek suretiyle boğar veya üzerine gece çullanıp şişleyerek koğuştun dışına bırakırlardı. İçlerinden en ağır cezaya çarptırılmış olan bir kişi de bu suçta üstlenirdi.

Bu kabil infazlardan benim şahit olduğum en son olay, 1997 yılında kadınlar koğuştunda yaşamıştı. Bu infaz beni çok sarsmıştı. Gece sabaha karşı emniyet istihbaratından aldığım telefonla içeride örgüt mensubu bir kızın infaz edilme tehlikesi olduğu bana bildirildi. Hemen harekete geçip bu kızı kurtarmak için üzerimi giydim. Ben henüz cezaevine gitmek üzere iken cezaevinden infaz haberi verildi. Eğer bir veya birkaç saat önce haberdar olsaydık bu kızımızı kurtarabilirdik. İnfazın sebebi ise, emniyette ifade verirken örgüte ilişkin bilgiler vermesiydi. Emniyet, kimsenin haberi olmaz diye düşünüp kızını deşifre etmek istememiş, ancak iddianame açıklanıp ifadeler avukatların eline geçince kızın verdiği bilgiler deşifre olmuştu. Bu yüzden de sonraki olaylarda örgüt elemanlarına ibret olsun ve kimse örgütün sırlarını emniyete vermesin diye infaz gerçekleşmiş.

Falçata Ağacı

Beşinci koğuştta da hırsızlık, gasp ve uyuşturucu suçlarından tutukluları barındırırdık. Bahçede fiskiyeli süs havuzu bulunuyordu. Bu havuzun yanında büyükçe bir dut ağacı vardı. Birkaç senede bir budandığından gövdesi irileşmiş ama etrafa dal budak salmamıştı. Buna rağmen bu ağacın kalınlaşmayan dalları bile yasak maddeleri saklamak için kullanılırdı. Koğuşt aramalarını, genellikle sabah güneş doğmadan; yani sabah ezanları okunmadan yapardık. Bunu tüm hükümlü ve tutuklular bildikleri için gece yatarken yanlarında yasaklanmış ve kesici-delici herhangi bir madde bulundurmazlardı. Bunları mümkünse koğuşt dışında saklamanın bir yolunu ararlardı.

Yine bir kış gecesi arama yapmak üzere jandarma ve gardiyanlarla beraber beşinci koğuştun yolunu tuttuk. Görevli gardiyanları da görev yerlerinden topladık. Zafer adında pek tertipli olmayan sallapati bir gardiyan, koğuşt bahçesinde beklerken uyku sersemliği ile bu dut ağacına çarpmıştı. O anda ağaçtan şişler, el yapısı bıçaklar, falçatalar yağmaya başladı. Biz de böylelikle bahçedeki ağacın da zula olarak kullanılabileceğini öğrenmiş olduk.

Aramalarımızda bu koğuştan hiç eli boş dönmezdik. Mutlaka ya kesici-delici aletler ya hap veya uyuşturucu bulurduk. Ayrıca diğer koğuştlardaki gibi burada da el yapımı kumar aletleri, zarlar, beyaz kartondan el yapısı iskambil destesi bulurduk.

Şunu da ilave etmeliyim ki cezaevlerinde kumar aletlerinin girişini ve kullanılmasını önlemek mümkün olsa da kumar oynamayı önlemek pek mümkün değildi. Kumarı aletlerini bulup alırsınız, fakat akla hayale gelmeyecek yeni kumar çeşitleri çoktan icat edilirdi.

Uyuşturucu Hangimizin Cebinde?

Bu koğuşta sıklıca uyuşturucu iildiğine dair ihbarlar alırdık. Bir ihbar nedeniyle u gün st üste arama yaptık. Yine de bulamayınca ben çok bozuldum. Acaba ihbar yaparak bizimle dalga mı geçiyorlardı diye dşunmeye başladım. Aramalarımız esnasında bir kişi yaklaşarak **“Uyuşturucu savcının veya sizlerden birinin cebinde olabilir!”** dedi. Haydaaa, şimdi ne yapacağız? Ben düşünürken başsavcımızın dikkatini çekmiş olacağım ki, bana baktı ve **“Hayırdır Müdür Bey!”** diyerek yaklaştı. Ben de bunun nedenini kendisine söyleyince hemen elini paltosunun cebine attı. Bir Şey yoktu... Kimseye bir Şey demeden oradan işimizi bitirip ayrıldık. İdareye gelince konuştuk. Bana bu ihbarı yapan adamı dikkat çekmeden idareye çağırdık ve olanları anlattırdık. Adamın anlattığına göre içeride arama yapılırken koğuştaki yankesiciler bu maddeyi bulunduğu yerden alarak ya araması bitirilmif hükümlülerden birinin veya aramaya gelen görevlilerin cebine koyarlarmış. Arama bitince de yine buradan alıp sahibine teslim ederlermiş. Olay Şöyle cereyan ediyormuş; koğuşta çok sayıda yankesici tutuklu bulunduğu için uyuşturucu kullananlar bunlardan istifade ederek yanlarındaki bu maddeleri arama sırasında bizlerden birinin ceplerine koydurup arama bitince de aldırırlarmış. Biz de aramalarda bir Şey bulamadan çıkıp gidermişiz. Bu olaydan sonra aramalarda hepimiz öncelikle kendi ceplerimizin **“zula”** olarak kullanılmamasına dikkat eder olduk.

Kumar İçin Farklı Yöntemler

1980 yılında burada kumar müptelası bazı tutuklular yatarken ilginç bir olay yaşanmıştı. Biz idare olarak işi sıkı tutup kumar aletlerini ellerinden alınca bunlar da aralarında müşterek bahis düzenleyerek kumar oynamanın ve kumarın verdiği heyecanı yaşamanın bir yolunu bulmuşlar. Neyin zerine müşterek bahis kuracaklarını kararlaştırmaya çalışırken ben de tam o sırada koğuşu denetlemeye gitmiştim. Bunun zerine ilerinden biri **“Bir dahaki sefer müdür koğuşa geldiğinde önce sağ ayağını mı yoksa sol ayağını mı atacak? Bunun zerine bahse girelim!”** demiş ve böylece karar verip paraları yatırmışlar.

Ben de ertesini gün koğuşa girdiğimde tesadüfen mutfağı tuvaletleri denetleyip koğuşa girmeden dışarıdan bakıp ıktım. Yine de onların durumunda bir anormallik sezdim. Görevlilere de **“Koğuştaki anormalliğin sebebi nedir, bunu bir araştırın”** diye talimat verdim. gleden sonra başgardıyan Hasan Kınacı gelerek durumu anlattı ve ne talimatım olduğunu sordu. Ben de **“Hiçbir Şey yapmayın, ben biraz düşüneyim”** dedim ve bir hafta boyunca denetimleri hep koğuş dışından yapıp onları gözlemlemeye devam ettim.

İçeride gerilim ve heyecan iyice artınca bir hafta sonra gidip koğuşun eşiğinde durdum. Oradan talimatlar vermeye başladım. Hepsini benim ayaklarıma odaklanmıştı. Bende iki ayağımla birden hoplayarak içeri girmeyi düşünürken birisi dayanamadı. Bana **“Müdür Bey gireceksen gir, Allah aşkına!”** dedi. Ben de her Şeyden haberim olduğunu, herkesin paralarını sahiplerine

dağıtmaları halinde haklarında disiplin işlemi yapmayacağımı söyleyerek onlara bir ders vermiş oldum. Bundan sonra bu koğuştta herhangi bir olumsuzluğa rastladığımı hatırlamıyorum.

Koğuştla ilgili söyleyeceklerime dair buralara kadar gelmişken, tutuklu olarak yatan emekli Hacettepe Hastanesi imamı Emin Bostancıoğlu Hoca ile alakalı ilginç bir hatırayı anlatmak istiyorum: Hocamız, 12 Eylül 1980'de Hacettepe Hastanesinde görevine devam ederken, o tarihte lise öğrencisi olan oğlu, günümüzde gazetecilik yapan Adnan Bostancıoğlu sol örgütlere üye olmak suçundan askeri mahkemece tutuklanarak Mamak Askeri Cezaevine konulur. Hoca bu duruma çok içerler ve oğlu ile ilgilenmez. Aradan aylar geçer, hanımı gizli saklı oğlunu ziyarete gider gelirken, Hocayı da eş-dost yalvar yakar ziyarete gitmeye ikna ederler. **Hoca oğlunu tel örgü arkasında görünce çok hüzünlenir. Saçları dediğine göre bir günde ağarır.** Oğlunu affetmese de üzüntüsünü yine de gizleyemez.

Aradan zaman geçer ve 28 Şubat süreci gelince, mevcut düzen bu defa Emin Hocanın kendisini tutuklayıp içeri atar. Bu defada oğlu, onun izlediği yolu beğenmemektedir. Siyasetine ve ideolojisine karşıdır. Ama neticede onun babasıdır. Tutuklandığını duyunca görev yaptığı İstanbul'dan kalkıp Ankara'ya gelir, babası ile ilgilenir. Ne var ki bu sefer roller değişiktir. İçeride babası, dışarıda da kendisidir. Devlet ne babaya ve onun ideolojisine, ne de oğluna ve onun izlediği siyasete tahammül edemez. Ülkemiz böylesine gariplikler ülkesidir. Dün dost dediği kesimleri bugün düşman, düşman dediği kesimleri de devre ve konjonktüre göre dost sayabilmektedir. Güvenlik konseptleri her zaman değişen bir devletimiz var. İki kuşağı da eşit bir şekilde kendisine düşman olarak görür.

Bankerler Cezaevinde

Ekonomideki değişim ile ülkede kısa bir sürede, çok yüksek faiz ödeme vaadi ile para toplayan çok sayıda banker türedi. Aylık % 15-20 faizle milletten para toplayan bu bankerlerin, paraları batırıp müşterilere vaat ettikleri faizleri de anaparayı da ödemeyince hemen tamamı tutuklanıp buraya atıldılar. Onu için buranın adı **“Bankerler Koğuşu”** olarak kaldı. Bu koğuştta yatanların ekserisinin çok zeki insanla olduğu dikkatimizi çekmişti. Çoğunluğu, ilk defa cezaevine düşmüşlerdi; ama uyum sağlamakta güçlük çekmiyorlardı. Koğuştta gırgır şamata gırla gidiyordu. İlk gelenleri çok iyi işletirlerdi. Koğuşa gelenleri daha geldikleri gün, **“Odun kıracağız, git idareden baltayı iste!”** diye işletirler. Akşam olunca koğuştta; **“Hafta sonu evci çıkmak isteyenler ismini yazdırsın!”** diye ilan edip yeni gelenleri yalvartırlardı. Ömründe cezaevi görmemiş bu insanlar da kuruma yeni geldikleri için hafta sonlan askerlikte olduğu gibi evci olarak evlerine çıkabileceklerini zannederlerdi.

Cezalı Kavak

İdare binasını anlatırken, bu cezaevini bilen herkesin hatıralarındaki silinmez izleri canlandırın kavak ağacından söz etmezsek önemli bir eksikliğe neden olmuş oluruz. Bu ağaç bu

cezaevinin son 50 senesini görmüş dilsiz tanığıdır. Dibinde birçok idam cezası infaz edilmiş, nice feryat-figan ve gözyaşlarına şahit olmuştur. Bu cezaevinde hatırası olan herkes, bu kavağı şahit göstererek “**şu kavağın dili olsa da, dile gelip bir konuşsa**” diye serzenişlerini dile getirirdi. Ben de uzun yıllar bu cezaevinde birçok acı (tatlı diyemeyeceğim) olay yaşadım. Yaşadıklarımı dile getirmekten acze düştüğüm anlarda bu sözü çokça tekrar ettiğimi hatırlarım.

Aşağıda anlatacağım gibi üç tane genç insanın idam cezalarının infazına, bu kavak ağacının dibinde ben de şahitlik ettim. İlk defa içeri giren tutukluların şaşkınlığına burada şahit oldum. Dışarıda karakteri ve kişiliğı ne olursa olsun bu cezaevine ilk girenlerin bu karakterden soyunup, içeriye mahsus karakter ve davranış kalıplarını ilk kez burada kuşandığını gördüm. Dışarı çıkanların hüznü ve gam elbiselerini çıkarıp, neşe ve sevinç giysilerini yeniden burada üzerlerine giydiklerini gördüm. Hüznü ve sevinç arasındaki o garip duyguların yüzlere yansıdığını burada gördüm... Yaşayan bir canlı olan ağacın, insanın insana yaptığı zulmü görmekten dolayı ak olan gövdesinin karardığını, duyduğu hicaptan dolayı kızardığını, budanan dallarının ağladığını bu kavak bana hissettirdi. Zalim idarecilerin yaşayan bu ağacı işkence aleti olarak kullandığını, bu kavağın dibinde mazlumlardan dinledim. İnsanlara işkence olsun diye bu ağaca çıplak olarak tırmandırıldıklarını yüzüm kızararak yine bu kavağa bakarak utançla anlattılar, ben de utançla dinledim. İnsan olarak ben bu kavaktan hep utandım. Acaba o da bizden bir varlık olarak, bir canlı olarak utanmış mıdır diye ona bakarak birçok kez düşündüm. Onun dış yüzünü ve kabuğunu karartan olayların insanların da kalbini kararttığını bu kavak bana anlattı. Kendisi ile sohbet etmek, dertleşmek isterdim. Ama onun dediğini anlayacak yetenek bende yoktu. Benim dediğimi anlayıp anlamadığını ölçecek bilgiden de yine ben yoksundum. O kadar temenni edilmesine rağmen, dile gelmesine yaratılışı izin vermiyordu. Sonunda onun “**Müdürün Kavağı**” olan adını değiştirip, “**Cezalı Kavak**” olarak koydum. Kendi cinsinden olan ağaçlar, çiçekli bahçelerde, ırmak kenarlarında, parklarda esen rüzgârla salınırken o, insanlığın dramlarına şahitlik etme cezasına çarptırılıp cezaevinde dikilmişti. Bir insanın günah ve sevaplarını yazan **Kiramen Kâtibin Melekleri** gibi o da bu mekânda yaşanan günahları hafızasına kaydediyordu. Ama insanoğlu ile paylaşmaya değmez diye belki de dile gelip anlatmaktan imtina ediyordu. Kim bilir, günü geldiğinde sorgu sual edildiğinde Hâkimler Hâkimine anlatır...

Müdürün Odası

Bu odada hayatımın en sıra dışı olaylarını yaşadım. Gençlik ve olgunluk dönemlerimi geçirdim. Başarı ve başarısızlık anlarım, bazen acı, bazen tatlı hatıralarla geçirdiğim günlerim oldu. Ama hep acı olaylara şahit olup yaşadım. Çünkü yaptığımız iş mutlu olmamızı engelliyordu. Burada görev yapıp şen ve şakrak günler geçirmenize, her şeyden önce insan olmanız mani oluyordu. Her akşam en az bir saat tecritte, o gün gelen tutuklu ve hükümlüleri koşullara dağıtırken, bazen çok büyük dramlara kulak vermek zorunda kalırdık ve bu bazen bize ay-

larca etkisinden kurtulamadığınız mutsuzluk ve ızdıraplar verirdi. Çoğu zaman kendi kendini-ze bu gibi olaylardan etkilenmemeye söz verseniz bile, dinlemek ve anlatanı teselli etmek zorunda kalmak, mutsuzluğunuza önemli ölçüde sebep olurdu. Bu odaya, yüzüne bakınca insan olduğunuzdan utanacağınız insanlar girip çıktığı gibi, mazlum olduğuna inandığınız için sevgi ve merhamet duygularınızı kabartan insanlar da girip çıkmıştır. Bu odaya girip elinde özgürlük belgesi alarak çıkan da olmuştur, çıkarken üzerine kefen giydirilip göğsüne yafta takılarak çıkan da olmuştur. Bu odada özgürlük müjdesi alarak sevinç gözyaşları ve kahkahalarını aynı anda yaşayanı da gördüm, aldığı acı haber nedeniyle dünyası yıkılmışçasına hüngür hüngür ağlayanı da... Yine bu odada, akşam mesai bittikten sonra yaklaşık bir saat süren “mutluluk saati” de vardı. Tecrit koğuşuna akşama kadar gelenler sınıflanıp dağıtıldıktan sonra, o gün yargılanmak üzere mahkemelere gidip, tahliye olanların evraklarının tamamlanmasının ardından evrakları ile birlikte kendileri bu odaya getirilir, tarafımdan gerekli kontroller yapıldıktan sonra tahliye fişlerini imzalar, kendileri ile nasihat kabilinden sohbet ederdim. O anlar hem bizim için hem de tahliye olanlar için mutluluk saatleriydi. İlk gelenlere cezaevinde nasıl davranmaları gerektiğine dair nasihat ederken duyduğumuz üzüntüyü, tahliye olanlara bir daha gelmemeleri konusunda sohbet ederken duyduğumuz mutlulukla dengelemeye çalışırdık. Gelenler ve gidenler çoğu zaman eşit sayıda olurdu ama bazen de bu eşit durum sağlanmaz ve gelenler gidenlerden fazla olurdu. O günlerde kendimizi doğal olarak daha mutsuz hissederdik. Bir odada yaşananlar belki bu kadar teferruatlı anlatılmamalıdır. Ama ben meslek hayatımın büyük bir bölümünü burada geçirdim. Burada yaşadıklarım, ruhsal hayatımda silinmez çizgiler ve izler bıraktığı için, yaşadıklarımı tüm teferruatıyla yazmaya kalksam ciltler doldurur. Hani derler ya “**yazsam roman olur**” diye, ben de sadece bu odada yaşadıklarımı yazsam (ki yazmayı düşünüyorum) hakikaten roman olur.

Korkut Özal Ziyarete Geliyor

Söz buraya gelmişken bir hatıramı anlatmadan geçemeyeceğim. Yine o günlerde Avrupa parlamentosundan iki milletvekili, cezaevini ziyarete gelmişlerdi. Tabii ki **Leyla Zana** ile görüşmek istiyorlardı. Yanlarına da ziyarete refakat etsin diye eski bakanlardan İstanbul milletvekili **Korkut Özal**'ı vermişlerdi. Geldiler, ben de kendilerini görüşme için odama aldım. Leyla Zana'yı getirtirdim. Odaya gelir gelmez, **Korkut Özal**'ın elini öpmesi dikkatimi çekti.

Görüşme yapılırken Korkut Özal ile eski tanıdığım olduğu için sohbet ediyorduk. Kendisine burada siyaset yaptığı için tutuklu bulunan başka hükümlüler de olduğunu; özellikle Müslümanların da bulunduğunu, onlarla da görüşüp bir “**geçmiş olsun**” demek isteyip istemeyeceğini sordum. Birden davranışları değişti ve vaktinin sınırlı olduğunu, görüşmeyi düşünmediğini söyledi. **Merak edip hangi Müslüman'ın, hangi olaydan tutuklandığını bile sormadı.** Ben de bir şey söylemedim. **Zamanının olmadığını öne süren Korkut Bey, bir saat daha Leyla Zana ile sohbet etti ve ayrıldı.**

II. BÖLÜM:

Ulucanlar'da İnfaz Edilen İdamlar

Hükmü Tarihçiler Vermeli

Ulucanlar Cezaevinde, cezaevinin açıldığı günden kapandığı güne kadar birçok acıklı ve ibretlik olay meydana gelmiştir. Bu olaylardan sadece önemli gördüğümüz ve bizce malum olanlarını kısaca anlatacağız. Bu tarihi olayları anlatırken geçmişte bu olayların aktörü olan hiç kimseyi suçlamak veya aklamak gibi bir gayretimiz olmayacak ve biz sadece olayları inceleyip bildiğimiz gerçekleri anlatacağız. Bu konudaki hüküm verme görevini tarih araştırmacılarının araştırmalarına bırakacağız. Olayları anlatırken olayların müsebbibi olduğunu düşündüğümüz kişilerin isimlerini vermeyi uygun bulmadık. Çünkü bizim gayemiz sadece somut olayı anlatmaktır. Olaylarda kimin suçlu kimin suçsuz olduğu zaten olayların akabinde yapılan adli soruşturmalar sebebiyle hükme bağlanmış ve suçlu görülenler varsa cezalarını çekmişlerdir. Yeniden olayları kaşıyıp çoğu göçüp gitmiş bu insanları ve mirasçılarını muaz-zep etmekten sakınacağız.

Devrim Karşıtlıkları Nedeniyle İdam Edilenler

Benim kişisel araştırmalarıma göre devrim karşıtı olduğu gerekçesiyle yaptıkları fillerden dolayı değil, fikirlerinden ötürü iki kişi bu cezaevinde idam edilmiştir. Bu kişilerden biri, ünlü İslam âlimi, Fatih Medresesi dersiamlarından, **İskilipli Mehmet Atif Hoca**, diğeri de yine aynı medrese hocalarından **Babaeski Müftüsü Ali Rıza Hocadır. İkisi de aynı anda, Ankara İstiklal Mahkemesinde aynı suçtan yargılanmış ve aynı gün içerisinde, 4 Şubat 1926 tarihinde Ankara'da o zamanki TBMM önünde asılarak idam edilmişlerdir.**

İskilipli Atif Hoca, devrinin büyük âlimlerindedir. 1924 yılı başlarında, daha şapka devrimi yapılmadan yaklaşık iki yıl önce yazdığı "**Şapka Risalesi ve Garp Mukallitliği**" isimli eseri nedeniyle asılmıştır. Bu risale, şapka kanunu çıkarılmadan önce yazılmış ancak şapka kanunu çıkınca Erzurum, Rize, Giresun, Maraş ve daha birçok yerde protestolar (isyan değil sadece protesto) baş göstermiş ve bu protestoları yapan kişiler, kitleler halinde mahkemeler karşısına çıkarılıp birçok kişi de bu yüzden asılmıştır. Bu yargılama ve soruşturmalar sırasında yapılan aramalarda, Rize'de ve Giresun'da Hocanın bu risalesinden birkaç tane bulunur. Hoca, İstanbul'daki evinden alınarak nezarethaneye atılır ve oldukça kötü şartlarda tutulur. **Hayvanlarla beraber gemiye bindirilip Giresun'a götürülür.** Giresun'da protestocuların elebaşı ile yüzleştirilip suçsuz olduğu anlaşılınca beraat eder fakat bırakılmaz. Akabinde İstanbul'a getirilir. O dönemde en kolay idam kararı veren Ankara İstiklal Mahkemesine sevk edilir. Esasen karar idareciler tarafından çoktan verildiği için apar topar yargılanarak asılır.

Babaeski müftüsü Ali Rıza Hoca da Atif Hoca gibi Fatih dersiamlarından. Babaeski Müftülüğüne atanmasının ardından bir süre görev yerine gidememiş, ardından şehir halkının

ısrarını kıramayarak Babaeski'ye yerleşmiş ve orada yaptığı hizmetlerle halkın gönlünde taht kurmuştur. Şehir işgalden kurtulunca da devlet kuvvetleri tarafından divani örfide yargılanıp berat eder. Daha sonra o da Atıf Hoca gibi Giresun'daki şapka protestosu olayı nedeniyle tutuklanarak Ankara İstiklal Mahkemesine sevk edilir. Nihayetinde 4 Şubat 1926 günü Ankara'da eski meclis binası önünde sabaha karşı idam edilir.

İzmir Suikastı Nedeniyle İdam Edilenler

Bu olay nedeniyle Ankara kapalı cezaevinde idamı gerçekleştirilen beş kişi var. Daha doğrusu benim tespit edebildiğim bu kadar. Bunlar Osmanlı döneminde maliye nazırlığı yapmış olan **Cavit Bey, ünlü ittihatçı Dr. Nazım, milletvekilleri Hilmi, Nail ve Abdulkadir Beylerdir**. Bu kişiler, Mustafa Kemal Paşaya İzmir'de suikast planladıkları gerekçesiyle görevlendirilen Ankara İstiklal Mahkemesince İzmir'deki yargılamada idama mahkûm edilmişlerdir. Mahkeme sırasında olayla ilgisi olmayan birçok insan bu bahaneyle ortadan kaldırılmak istenmiş, ancak dönemin başbakanı İsmet Paşa, bazı kurtuluş savaşı komutanları için devreye girerek bunların cezalandırılmasının önüne geçmek istemiştir. İsmet Paşanın müdahalesine kızan mahkeme heyeti, İsmet Paşa hakkında tutuklama müzekkeresi çıkarmıştır. Olay Mustafa Kemal Paşaya intikal edince, o da işin gidişatının iyi olmadığını görüp, verdiği emirle bu tutuklamayı kaldırtmıştır. İsmet Paşanın bu girişimi sayesinde Kazım Karabekir Paşa ve Rauf Paşa bu olayda idam almaktan kurtulmuşlar, ancak ölene kadar gözetim altında tutularak konuşup yazmamaları için her türlü baskıya maruz bırakılmışlardır. Bu yargılamalar sonunda daha birçok kişi idama mahkûm edilip bunlardan birçoğu İzmir'de idam edilmiştir. Ankara'da ve İstanbul'da yakalananlar da 1926 yılında Ankara Kapalı Cezaevinde idam edilmişlerdir.

Aslında yukarıdan beri anlatılan idamlar Ankara kapalı cezaevinin içinde yapılmamıştır. Bunlar o zamanki meri ceza kanunu gereğince açık meydanlarda yapılmışlar, ancak infaz evrakı ve işlemleri Ankara Kapalı Cezaevi idaresince yapıldığı için bu cezaevinin infaz kayıtlarına girmişlerdir. Zaten 1960'tan sonra da artık meydanlarda infaz uygulamasına son verildiği için cezaevi içinde infazlar gerçekleştirilmiştir.

Darbe Girişimi Nedeniyle İdam Edilenler

Kayıtlara göre Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde bu nedenle idam edilen iki kişi var: **Albay Talat Aydemir ve süvari Fethi Gürcan**, 1964 yılında idam edilmişlerdir. Albay Talat Aydemir'in idamında infaz savcısı olarak görev yapmış olan merhum başsavcımız Mehmet Elverenli Bey, bu konudaki hatıralarını bize uzun uzun anlatmıştı. Ondan dinlediğim kadarı ile gerek Talat Aydemir gerekse Fethi Gürcan, idam sırasında suçsuz ve haksız yere idam edildiklerini ve bir komploya kurban gittiklerini anlatmaya çalışmışlar; ama zaten iş işten geçmiş. Talat Aydemir suçsuzluğundan çok emin olduğu için idam edecek heyete **“Ben suçsuzum. Göreceksiniz; idam sehpasında ne kadar döndürseniz de yüzüm yine kibleye**

dönük olarak kalacaktır!” diye iddiasını sürdürmüştü. Savcımızın anlattığına göre bu iddia doğru çıkmış, idam sehpasında hareket bitip ölüm gerçekleşince; sehpa da sallanan naşı, yüzü kible yönüne dönüp hareketsiz durmuş.

12 Mart Muhtırasından Sonra İdam Edilenler

TCK'nın 146/1 maddesine göre, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını kısmen veya tamamen taşıyıcı, tebdil ve ilga ile cebren teşebbüs suçundan, Ankara 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesince idamlarına karar verilen **Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan, 6 Mayıs 1972 tarihinde gece saat 03.00'de Ankara Ulucanlar Merkez Kapalı Cezaevinde idam edilmişlerdir.** Unutulmamalıdır ki bu ülke, “**Sanıkların idamına, şahitlerin bilahare dinlenilmesine**” diye kararlar verip anında kurdukları idam sehpası ve darağaçlarında binlerce idam gerçekleştiren İstiklal Mahkemesi dönemlerini de yaşamıştır...

Bu idamlar adil değildi, çünkü bu kişiler olağan bir mahkemede yargılanmamışlardı. Emir komuta düzeni içinde yargılama yapan askeri mahkemede yargılanmışlardı. İşledikleri iddia edilen suçlar da idamlarının haklılığı konusunda kamu vicdanını tatmin etmemişti. Üyelerinin neredeyse yarısı asker emeklisi olan bir senatoda askeri mahkemenin idam kararının onaylanması da adalet konusunda hiç ikna edici olmamıştır. Yargılayan asker, kanunu onaylayan senatonun yarısından fazlası asker, kanunu onaylayıp yayınlatan cumhurbaşkanı da yine asker kökenlidir. Böyle bir ortamda yapılan idamları adalet adına savunmak mümkün değildir.

12 Eylül'de İdam Edilenler

Bu idamların infazında bizzat bulunduğum için gördüklerimi tüm detayları ile anlatmaya çalışacağım: Soğuk bir sonbahar günü, hava yağmur havası, sabahleyin yine keyifsiz kalkıp isteksiz bir şekilde daireye gittim. Gece aldığım telefonun etkisi ile uyuyamadım. Başsavcımız Mehmet Elverenli Bey, daha önce 1964 ve 1972 yıllarında yapılan infazlarda görev almıştı. İdam infazlarında hangi işlemlerin yapılması gerektiğini biliyordu. Cezaevine gelirken yanına infaz savcısı görevini yapan Hasan Özkaya Beyi de almıştı. Geldiklerinde kısa bir toplantı yaparak, yapılması gereken işi ve ne kadar zamanda tamamlamamız gerektiğini planladık. Plana göre benim, idamda kullanılacak ipi temin ettirip en az 12 saat boyunca zeytinyağı içinde bekletmem ve “**cellât**” tabir edilen görevlinin bulunması için emniyetle irtibata geçmem gerekiyordu. Savcımız mahkûmların göğsüne yapıştırılacak yaftaları mahkemelerinden alacağı karar özetine göre hazırlayıp bastırarak, terzihanede kolsuz idam gömleği diktirecekti. Bunları yaparken de büyük bir gizlilikle çalışıp görevlilere hiçbir şey belli etmememiz gerekiyordu. İlk planlarımızı yaparak herkes kendisine düşen görevi yerine getirdi ve öğle sonrasında yeniden toplanmak üzere dağıldık.

Ben odama gelerek infaz ve koruma başmemuru Hasan Kınacı'yı odama çağırdım ve saman pazarına gidip urgan satanlardan 20 metre uzunluğunda serçe parmak kalınlığında bir

ip almasını söyledim. İpin kendirden yapılmış olmasını özellikle tembih ettim. Hasan Bey zaten kişiliği icabı meraklı birisi değildi. Neden almak istediğimi sormadı. Ama yine de ben ipi köyüme göndereceğimi, oradan gelenlerden birisinin ısmarladığını söyledim.

Arkasından cezaevi aşçısını ve ambar memurunu çağırıp, mutfakta veya ambarda dolu zeytinyağı tenekesi olup olmadığını sordum. Onlar da İmralı Yarıaçık Cezaevinde imal edilen yağlardan, 18 kg ağırlığındaki tenekelerden olduğunu söylediler. Bir teneke getirmelerini ve bakır pilav kazanlarından kullanılmayan bir kazana boşaltarak arşivin önündeki kilitli salona koymalarını söyledim. Bir şeyden şüphelenmesinler diye de **“akşamüzeri sağlık müdürlüğünden gelip yağı tahlil edeceklerini”** söyledim. Bu yağlarda asit oranı yüksek diye durmadan şikâyet geldiğinden ve bu işlemi birçok defa yaptığımızdan dolayı anlattıklarına ikna olmuşlardı.

Arkasından Ankara Emniyet Müdürlüğünü telefonla bağlatarak asayiş şubede, hırsızlık masasında görev yapan baş komiser Avni Beyi istedim. Bağlanınca da, **“Başkomiserim, çok mühim bir mesele var. Çok acele görüşmemiz gerekiyor. Gelebilir misiniz, işiniz müsait mi?”** dedim. **“Müsaidim, 10 dakika sonra yanınızdayım”** deyince teşekkür ederek telefonu kapattım. Avni Bey Ankara’da uzun yıllar aynı şubede çalışmış, oldukça tecrübeli bir baş komiserdi ve Ankara’nın her yerini biliyordu. Özellikle hırsızlık olaylarında çok başarılıydı. Hırsızları zaman geçmeden eliyle koymuş gibi bulurdu. Onun için de lakabı, o günlere televizyonda oynayan dizideki bir kahramandan esinlenerek **“Komiser Kolombo”** olarak ünlenmişti. Onu asıl çağırmanın sebebi de 1972 yılında gerçekleştirilen idam infazlarını yapan **“cel-lât”** diye görevlendirilen kişiyi onun bulmuş olmasıydı. Bu kez yine ondan yardım istemekten başka yapabileceğimiz bir şey yoktu. Avni Bey gelince hoş-beşten sonra olaydan haberinin olduğunu, adliyeden kendisini Başsavcımızın aradığını ve isteğimizi kendisine bildirdiğini anlatarak merak etmememizi, bu görevliyi en geç iki saate kadar getireceğini umduğunu söyledi ve beni rahatlattı. Başkomiser öğleden sonra esmer, iri ve suratsız bir adamla geldi. Adama cezaevine gelinceye kadar, hatta benim odama gelene kadar bir şey anlatmamış. Adının Hüseyin olduğunu söylediği bu adamı gözüm hiç tutmamıştı. Sonra düşündüm de, gözümün tuttuğu, insana şirin gözükken bir adamın yapacağı iş teklif etmiyorduk zaten. Dolayısıyla Hüseyin’i gözümün tutmasına hiç gerek de yoktu. Yeter ki bu gece yapılması gereken bu çirkin ve ürküntü veren işi yapsın, ondan sonra bir daha hiç karşılaşmam diye düşünüyordum...

Başkomiser, Hüseyin’e yapacağı işi anlatınca, Hüseyin itiraz etti. **“Ben geçen sefer bu işi yaptım, adamlar hâlâ rüyalarım giriyor. Bir de işi benim yaptığım duyulacak diye ödüm kopuyor. Benin yaptığımı bilseler, herhalde solcular beni sağ bırakmazlar diye korkuyorum!”** dedi. Hemen ayaklanıp gitmeye kalkıştı, ancak baş komiser kolundan tutup oturttu. Bana dönerek; **“Müdür Bey! Hüseyin de ben de açız. Bize şöyle iyi bir kebab, salata, tatlı, Hüseyin’e de içecek bir şey söyleyelim”** dedi. Bana dönerek alçak bir sesle; **“Bu ayyaşır, rakı söylesek”** dedi. Ben de; **“Cezaevine bunu sokamam ama yemek söyleyeyim. Kantinden de içecek meşrubat getirteyim. Zaten içer sarhoş olursa işimize yaramaz”**

dedim. Bunun üzerine baş komiser Avni Bey, Hüseyin'i ikna için başka yollara başvurmaya başladı. Hüseyin'e bu iş için epey yüklü bir ücret alacağını anlatmaya başladı. Bana dönerek, **“Müdür Bey! Hüseyin bu işi yapacak, ben kefilim, beni kırmaz. Yalnız sen de bu işi için en az on bin lira ödeyeceğinize söz vereceksin!”** deyince ben nasıl olur, bilmem ki, diye lafi eveleyip gevelerken, Avni Bey bana göz ederek **'tamam de'** kabilinden işaret verince ben de **“tamam”** dedim. Hüseyin ikna olmuştu.

Evde bir şeyler yemeye çalıştımsa da yiyemedim. Oldukça soğuk bir Ekim akşamıydı. Hava öğleden beri yağmurluydu. Eve gelip biraz kitap okuma bahanesi ile oturdum. Evdekilere yatmalarını, benim arama yapmak üzere cezaevine gideceğimi söyledim. Zaten böylesi durumlara alışkındılar. Nerdeyse her iki üç günde bir geceleri cezaevine gidiyor, sabaha karşı eve gelebiliyordum. Onun için hanımım hiç şüphelenmedi. Saat 23.00 civarında cezaevine geldim. Başsavcımız ve infaz savcımız da gelmişlerdi. Bu saatten sonra dışarıya haber sızdıramayacakları için görevli infaz ve koruma başmemurlarına durumu anlatmamız gerektiğini söyledim. Onlar da uygun görünce savcımızın odasına çağırıp durumu anlatarak dikkatli davranmalarını, dışarıya haber çıkmaması ve koğuşları sürekli takip etmeleri gerektiğini anlattık.

Aradan fazla zaman geçmemişti ki askeri araçlarla nizamiye kapısından, dış güvenliği sağlamak üzere jandarma komando taburundan bir bölük komando getirildiğini görmüştük. Onlar dışarıda gerekli tertibatı aldılar. Koruma bölük komutanı Yüzbaşı Osman Şenel ile komando bölük komutanı da içeri gelerek dış güvenlik tedbirleri hakkında bilgi verdiler. İçeride çıkabilecek olaylara müdahale etmesi için hazır kıta asker ayırmışlardı. Saat 24.00'ten itibaren de cezaevinin tel örgüsü dışındaki yollar ile cezaevi tarafına gelen yol kavşakları tanklarla çevrilmişti.

Başsavcımız, idam esnasında görev yapması tüzük gereği mecbur olan görevlileri temin etmiş ve onların cezaevine getirilmeleri için sıkıyönetim komutanlığı ve emniyet müdürlüğü ile telefon görüşmelerine başlamıştı. Önce idamları takip edip gerçekleştiğini tıbben tespit edecek doktor bulmuştu. Bu Doktor, Ankara Tıp Fakültesi Adli Tıp Kürsüsü hocalarından Doç. Dr. Özer Kendi Bey idi. Dinî telkin istendiği takdirde dinî telkinde bulunacak kişi, Ankara Müftülüğünden bir imamdı. Bu arada idamı yapacak olan Hüseyin'i çağırarak hazırlıkları sorduk. Kendisi ipin kayganlaşmasının tamam olduğunu anlattı. Ben başsavcımıza ve infaz savcımıza Hüseyin'e verdiğim ücret sözünü anlattım. Kendisine 10.000 TL ücret vereceğimizi söyleyerek ikna ettiğimizi bildirdim. Onlar da **“bu ücret çok değil”** dediler...

Yarıçık cezaevinden matbaa atölye şefi Abdurrahim Usta, bastığı yaftaları getirdi. Sehpalara da hazırды. Altına yemek masası kondu ama yine de sehpaye göre alçak kalıyordu. Masanın üzerine konulmak üzere bir de tahta tabure hazırlandı.

Bu arada idamdan sonra cenazelerin nasıl defnedileceği konusunu gündeme getirdik. Başsavcımız onu da gündüzden Ankara Belediyesi ile görüşüp Karşıyaka Mezarlığında cenazelerin defnedilmesi için hazırlık yaptırmıştı. Definler infaz mevzuatına göre dinî merasim

yapılmadan yerine getirilecekti. Defin işleminden sonra mezarların ada ve pafta numaraları verilecek, ailelerine bu ada ve pafta numaraları bildirilecekti.

Nihayet beklenenleri getiren askeri araçların motor gürültüleri ve siren sesleri duyuldu ve tepe lambalarının ışıkları, oturduğumuz odaya yansıdı. Ben dışarı çıkarak infaz ve koruma başmemurları Hasan Kınacı, Şevki Tekeş ve Sadık Erdoğan'ı çağırıp kapı altına götürdüm. Kapı açılmış, zırhlı araçtan bir binbaşı, beş de teğmen ve astsubay inmişti. Arkasından bu gece idam edilecek **Necdet Adalı** indirildi. Elleri kelepçeliydi ve yüzü oldukça solgun duruyordu. Necdet Adalı'yı getiren zırhlı araç kapı önünden uzaklaşınca başka bir zırhlı araç yanaştı. Ona da bir binbaşı ve beş tane rütbeli asker refakat ediyordu. Araçtan **Mustafa Pehlivanoğlu**'nu indirdiler. Önce Necdet Adalı'nın teslim alınma işlemi yapıldı. Üst arama tutanağı ve teslim tutanağı tanzim edilerek askeri görevlilerle bizim memurlar tarafından imzalandı. İşlemi yapılıp tutanağın bir suretini getiren askerlere verince ilk gelen askerler cezaevinden çıktılar. Arkasından Mustafa Pehlivanoğlu başmemurluğa alınıp işlemleri yapıldı.

Başsavcımız orada bulunanlara “**Artık başlayalım mı?**” diye sordu. Herkesin hazır olduğunu görünce zile bastı ve **Necdet Adalı**'yı getirmelerini söyledi. Memurlar, Necdet Adalı'yı tutulduğu odadan alarak müdüriyete getirdiler. Avukatı ile selâmlaştı, birkaç dakika yanımızda görüşmeleri için oturacak yer gösterdik, oturup görüştüler. Arkadaşlarına ve ailesine yollamak istediği selam ve mesajlarını söyledi. Ardından adli tıp uzmanı Doç. Dr. Özer Kendi Bey muayene etti. Herhangi bir hastalığı olup olmadığını sordu. Sağlam olduğunu söyledi. Kendisine başka bazı sorular sorarak psikolojik hastalığı bulunup bulunmadığını anlamaya çalıştı ve sağlam olduğunu, infaza mani bir hastalığının bulunmadığını söyledi. Bundan sonra cezayı veren askeri mahkeme başkanı hâkim albay, kararının özetini ve o günkü mükerrer resmi gazetede yayınlanan konseyin onama kararını okuyup, avukatına ve hükümlüye anlattı. Hükümlüye son bir isteği olup olmadığı başsavcımız tarafından soruldu. Herhangi bir şey istemediğini söyledi. Üzerinden çıkan şahsi eşyalarının ailesine ulaştırılmasını söyledi. Kendisinin yazdığı ve ailesine verilmek üzere bize bıraktığı mektupta ise annesine ve babasına hitaben, “**yaptıklarının ülkedeki halklar için bir özgürlük mücadelesi olduğunu ve bu yaptıklarından asla pişman olmadığını**” yazdığını görmüştüm. Daha sonra üzerine yakasız ve kolsuz beyaz renkli, diz kapaklarının yaklaşık 15 cm altına kadar uzanan gömlek, memurlar tarafından giydirildi. İnfaz savcısı, 30x50 cm boyutunda büyük bir beyaz kâğıda büyük harflerle yazılan ve karar özetini ihtiva eden yaftayı iğne ve bantla göğsüne tutturdu. Böylece infaz için yapılması gereken yasal gereklerin hepsi tamamlanmış oldu.

Biz içeride bu işleri yaparken dışarıda kavağın yanında kurulan sehpanın başına gelen Hüseyin, daha önceden ipi hazırlamış, atılması gereken özel ilmeği atmış ve hazır beklemeye başlamıştı. Başsavcımız; “**Hazırız herhalde, öyleyse buyurun!**” dedi. Yüzü ve gözleri açık olarak sehpanın altındaki yemek masasının üzerine, oradan da tahta taburenin üzerine çıkartıldı.

Sanki bu andan sonra orada bulunan insanlar, binalar, canlı ve cansız her şey nefesini tutmuş, şaşkınlıkla ve merakla, anlaşılmaz bir duygu yoğunluğu yaşıyordu. Bu mekânda çeşitli zamanlar geçirmiştım. Ancak bu kadar insan bulunmasına rağmen böylesine bir sessizliği daha önce hiç yaşamamıştım. Gecenin ilerleyen saatlerinde bile, insanların hiç dolaşmadığı saatlerde bile burada bir ses olurdu. Ya bir kedinin ayak sesi ya bir farenin koşturmacası veya esen rüzgârın etkisi ile kavak dallarının sesi hep olurdu... Oysa bugün bu saatte her şey suspus olmuş, yaşanacaklara dikkat kesilmişti.

Hüseyin, ilmeği mahkûmun boynuna takıp üstten sıkıştırdı. Mahkûm ayağının altındaki tabureyi kendisi tekmeleyip yıkmaya çalışırken, altından tahta tabureyi çekti...

O dakikalarda yaşadığım duygularımı tabii ki anlatmaya kalkmayacağım. Ama şu kadarını söyleyeyim ki, tarifi imkânsız ve daha önce hiç yaşamadığım duygular içindeydim. Duygularım yüzüme yansımış olacak ki sadece adli tabip değil, insan ruhundan da anladığını o vesileyle bildiğim Dr. Özer Bey de beni teskin etmek için; **“Üzülme, beterin beteri var... Ya ipi, müdürle doktor çekecek diye kanuna yazsalar ne yapacaktık?”** diye beni teselli etmeye çalışıyordu.

İdam yerinde sehpanın başında bulunan infaz heyetinin en genci bendim. Gördüklerimden çok ama çok etkilenmişim. Avukatının mendille gözlerini ve burnunu sildiğini gördüm. Diğerlerinin de etkilendiği yüzlerinden belli oluyordu. Mahkeme başkanı olduğumu hatırladığım hâkim albay, bizimle aynı üzüntüyü yaşadığını belli etmemeye çalışsa da, aslında onun yüzünün şekli de diğerlerinden farksız değildi. Sehpaya bakınca gerçekten korkunç bir manzara vardı. Başu yana düşmüş, kolları uzamış, dili dışarı çıkmıştı. Sonrasında sehpaya bir daha bakamadım. Mahkûmun ölmesini beklediğimiz yaklaşık 15 dakikalık süre bir türlü bitmek bilmiyordu. İdam saatinden 17 dakika sonra doktor nabzu kontrol etti ve **“tamamdır”** dedi. Ben odaya geçtim, arkadaşlar mahkûmun cenazesini sehpadan indirip, üstünü cezaevi sağlık personeliyle soydular ve belediyeden gelen tabuta koyarak cenaze arabasına bindirip mezarlığa gönderdiler.

Bu arada mahkeme başkanı hâkim albay, ortamın gerginliğini gidermek ve yaptığımız işten duyduğumuz üzüntüyü azaltmak için olsa gerek, bize kısa bir konuşma yaptı. Konuşmasında; **“Ben verdiğim karardan eminim! Bu idam ettiğimiz genç, İsmetpaşa'da bir kahvehaneyi taradı. Tanımadığı bir sürü insanı katletti. Yoldan geçen çocukları bile öldürüp sakatladı. Bu dosya yüz defa önüme gelse yine aynı kararı verirdim. Bundan emin olun!”** dedi.

Aradan yaklaşık 15 dakika geçtikten sonra hükümlü **Mustafa Pehlivanoglu**'nu, işlemlerini yapmak üzere müdüriyete aldık. Oldukça bitkin görünüyordu. Oturması için yer gösterdik. Müdür masasının tam karşısına gelen koltukta oturdu. Yanında avukatı vardı, **“içecek bir şey ister misin?”** diye soruldu; ama onun bütün dikkati askeri hâkimin üzerindeydi. Hâkime;

“bana söz verilmişti, benden 16 saat boyunca ifade aldınız, birçok itiraflar yaptırdınız, yine de beni suçsuz yere astırıyorsunuz!” dediğini, hâkimin de kendisine; **“Evet, itiraflar da bulundun ama bu ifadeler infazı bu aşamadan sonra geri bırakamaz!”** dediğini hatırlıyorum.

Nitekim daha sonra duyduğumuza göre **Mustafa Pehlivanoğlu**'nun idam edilmemesi karşılığında kendisi ile bir pazarlık yapıldığı, pazarlığa göre MHP ve ülkücüler davasına ilişkin suçlayıcı ifade vermesinin istendiği, Mustafa Pehlivanoğlu'nun ifadeleri nedeniyle milliyetçi hareket davasından yargılanan insanların 4 yıl gibi uzun bir süre tutuklu kaldığı anlatılıyordu. İşte Mustafa Pehlivanoğlu herhalde bundan bahsederek mahkeme başkanı albaya sitem ediyordu. Mahkeme hâkiminden umudu kesince zaten çöküntü yaşayan bedeni ve ruhu yeniden bir çöküntü yaşadı. Ailesine mektup yazmak istedi. İnfaz savcımız izin verdi. Müdür masasına yanaştırarak masanın önündeki sol tarafta, pencere tarafındaki koltuğa oturarak mektup yazdı. Mektubu avukatı eliyle ailesine göndermek istediye de, infaz savcımız; **“Buna imkân yok, ama bunu ailene bizim ulaştıracağımızdan emin olabilirsiniz!”** dedi, o da razı oldu.

Daha sonra hâkim albay, mahkeme kararının özetini okudu. Hükümlünün işlediği suçü söyledi ve kararın hüküm bölümü ile birlikte verilen cezayı okuyup, verilen kararın Askeri Yargıtay’ca onandığını, milli güvenlik konseyince tasdik edilip resmi gazetede yayınlandığı anlattı. Hükümlüye dinî telkini kabul edip etmediğini sorduk. Kabul ettiğini söyledi. Memurlar nezaretinde yandaki odaya alınıp imamla beraber ben de giderek dinî telkinde bulunulmasına yardım ettim. Bu işlemler bittikten sonra tekrar müdüriyete getirildi. Elleri arkadan kelepçelenerek üstüne idam gömleği giydirildi. Onun da boyu aşağı-yukarı kendisinden önce idam edilen hükümlünün boyuna eşitti. Gömleğin boyu yaklaşık 15 cm kadar dizkapağının altına geliyordu. Son bir isteği olup olmadığı soruldu. **“Ben kimseyi öldürmedim. Beni haksız yere asıyorsunuz. Üstelik bana asılmayacağım için söz vermişsiniz. Ben ne yaptıysam Allah rızası için, milletime hizmet için yaptım. Kimseyi de öldürmedim!”** mealinde kısa bir konuşma yaptı. Göğsüne daha önceden hazırlanmış yafta, iğne ve bantla tutturuldu. Böylece yapılacak başka rutin bir işlem kalmamıştı. Saat sabahın 04.30'unu bulmuştu. Başsavcımız **“hadi öyleyse buyurun”** dedi ve memurların arasında, kollarından tutularak infaz mahalline yaklaşık 10 metrelik mesafeye kadar götürüldü. Ben bu kez odadan çıkmadım. Çünkü bu manzaraya dayanacağımı zannetmiyordum. Sehpanın yanında Hüseyin bekliyordu. Onu da bir önceki hükümlü gibi sehpaye çıkarıp, ilmeği boynuna geçirip, altından tabure ve masayı aldı. Mustafa Pehlivanoğlu'nun idamını önceki idam kadar seyredemedim. Sadece sehpadaki hareketsiz haline bakabildim. Bu bile beni fazlasıyla etkilemeye yetti. Zaten bir önceki idamı seyrettiğime de pişman olmuşum. İki tane 22 yaşındaki gencin işledikleri iddia edilen suçlardan dolayı hayatlarına son verilmesi, geri dönüşü olmayan bir yoldu. Ya bu insanların bu suçları işlemedikleri ortaya çıkarsa, bunların hesabını kim nasıl verecekti? Buna benzer pek çok olayın yaşandığını az mı okumuştuk?

Sabah imsak atmak üzereydi. İki gencecik adamın hayatına bu gece son verilmişti. İki günde yaşadığım bu olay, henüz 25 yaşında olamama rağmen kendimi çok ihtiyarlamış, bitmiş ve tükenmiş hissetmeme sebep olmuştu. Sanki dünyadan kopmuş, maddeden sıyrılmış, derin kuyulara atılmış ve olanca gücüyle bağırıp çağırmasına rağmen sesini duyuramayan bir kişinin durumuna düştüğümü hissediyordum. Cezaevinden çıkıp lojmana giderken henüz kapıyı açmadan sabah ezanları okunmaya başladı. Cezaevine en yakın cami Ulucanlar Caddesindeki Yeni Camiydi. Her sabah ezanını bu caminin müezzininden dinlememe rağmen bugün ezan daha bir dokunaklı okunuyordu sanki. Eve girmeden bahçedeki kamelyaya oturdum. Bayağı duygu yoğunluğu yaşadığım için soğuk havada açılmak istiyordum. Ama müezzin efendi müsaade etmiyordu. Duygularımın coşkusu sanki sel olup gözlerimden boşanmaya başlamıştı. Buna hâkim olamıyordum. Havuzun başındaki çeşmeye giderek, **“abdest alırsam rahatlarım”** diyerek abdest aldım. Hem suyun soğukluğu hem de havanın soğukluğu beni üşüterek biraz sakinleştirdi içeri girdim. Sesiz olmaya çalışarak yatağa girip yattım. Uyumak ne mümkün... Biraz uyur numarası yaparak yatakta oyalandım. İçim ısınınca sızmışım, yaklaşık bir saat sonra ter içinde sıkıntı ve kâbusla uyandım. Sonrasında bir hafta ne yediğimi ne uyuduğumu bilemedim. Kendime gelmem tam bir hafta sürdü. Kendimi bilmeden o bir haftayı yaşadım. Ta ki, bir sonraki (iki ay sonra infaz edilen) idama kadar...

Erdal Eren'in İdamı

13 Aralık 1980 günü tıpkı, 8 Ekim tarihindeki gibi bizim için şansız başlamıştı. Saat 08.00'de cezaevine geldim. Günlük mutat işlere başlamış çalışıyordum. Posta (cezaevinde getir- götür hizmetlerini yapan infaz ve koruma memuru) gelerek; **“Müdürüm, savcı bey bana bir uğrasın dedi, sizi çağırıyor”** diye haber verdi. **“On dakikalık işim var, imzalarımı bitirip geleceğimi söyle”** diyerek haber gönderdim. Yaklaşık on dakika kadar sonra yukarı, savcımızın odasına çıktım. Selamlaşma ve hal hatır faslından sonra çay söyledi. Bu arada huzursuz olduğu belli oluyordu. **“Hayrola Savcım, kötü bir şey yok inşallah?”** dedim; **“Val-lahi çok da iyi bir şey değil, herhalde yine infaz yapacağız”** diye kötü haberi verdi. Ben yeniden aşağı inip başmemur Hasan Kınacı'yı çağırdım. İdamda kullandığımız ipi ve sehpayı sordum. Depoya, eski atölyeye kaldırttığını söyledi. Onları bulup sehpayı temizletmesini, ipi getirerek yine arşivde geçen defa olduğu gibi zeytinyağına koymasını, bu işi bizzat kendisinin diğer personele hissettirmeden yapmasını ve kimseye bir şey söylememesini ikaz ettim.

İki ay önceki gibi yine Komiser Kolombo'yu aradım. Bu gece yine işimiz olduğunu; ama bu kez bir kişilik işlem yapılacağını kısaca üstü kapalı bir şekilde anlattım. Öğleye doğru başsavcımız ve infaz savcımız geldiler; resmi gazeteyi bize okudu. **Erdal Eren** isimli hükümlünün kesinleşmiş idam cezasının MGK tarafından onaylandığına dair kararını gösterdi; **“İnşallah ağızımıza yüzümüze bulaştırmadan bu işi de kanunların emrettiği şekilde yaparız. İnşallah bu son olur...”** dedi. Akşam 22.00'de cezaevinde buluşmak üzere bize veda ederek

ayrıldı. Bu seferki idam, öncekiler kadar beni telaşlandırmadı; ama bunun üzüntüsü, diğerlerinden daha az değildi. İddialara göre ayrıncı semtinde jandarma inzibat erini arkadan vuran bu kişi 17 yaşında bir çocukmuş. Mahkeme kararında ise 1961 doğumlu yani 19 yaşında olduğu yazıyordu. O gün yine akşam saatine kadar sıkıntılı bir gün geçirdik. Gece yaşayacağımız sıkıntının daha gündüzden ağırlığı üzerimize çökmüş, boğazımı sıkmaya başlamıştı. Zaten son iki aydan beri kendi kendime; **“Ben neden bu işi kabul ettim? Bir ekmek parasına bu işleri yapmaya değer mi?”** diye sorguluyordum. Gerçi bu sorgulama işi, çok uzun zamandan; hatta ilk cezaevine atanıp bir hafta çalıştıktan sonra başlamıştı. Ama özellikle son iki aydan beri (ilk idamlardan bu yana) bu sorgulama kafamda neredeyse her gün gerçekleşiyordu.

Saat 19.00 sıralarında eve gittim; biraz yatacağımı, eğer uyursam saat 22.00'ye doğru beni uyandırmalarını söyledim. Yaklaşık iki saat sonra gördüğüm kâbusla uyandım. Eşimi ve 1,5 yaşındaki oğlumu bir araçla gönderdikten sonra cezaevine gittim. Hazırlıklar tamamıdı.

Epey bir zaman geçtikten sonra savcı Emrullah Bey geldi. Doğrudan benim odama girdi. Gördüğüm kadarıyla onun da yüzü allak bullak olmuştu. Aslında iki ay önce yaptığımız idamlar hepimizi çok etkilemişti ve bir daha böyle bir şey yaşamayacağımızı umuyorduk. Oysa daha ardından iki ay geçmişken yeniden infaz yapacak olmamız hepimizin moralini bozuyordu. O yüzden onun da morali benimki gibi bozuktu. Saat de 24.00'ü bulmuştu. Yine jandarma komando taburundan bir bölük gelmiş; cezaevi çevresinde tanklar, paletlerinden çıkan ürkütücü seslerini etrafa yayarak yerlerini almıştı. Saat 02.30 sıralarında hükümlüyü getiren zırhlı askeri araç nizamiyeden giriş yaparak cezaevi kapısına yanaştı. Araçtan çıkarılan hükümlü, kapı altında oyalanmadan doğrudan başmemurluk odasına alındı. Yakından bakınca oldukça zayıf sayılacak bir yapıda, solgun yüzlü, orta boylu bir delikanlıydı. Ne yazık ki bu çocuk suratlı delikanlı, biraz sonra işlediği iddia edilip karara bağlanan “taammüden adam öldürmek” suçundan dolayı aldığı ölüm cezası nedeniyle idam edilecekti. Daha sonra elleri arkadan kelepçelenerek üzerine gündüzden terzihanede hazırlanan idam gömleği giydirildi. İnfaz savcısı, yine gündüzden hazırlayarak yarıaçık matbaasında hazırlattığı ve içinde hüküm özetinin yazıldığı yaftasını göğsüne tutturdu.

Bir Müslüman olarak onun için temennimiz, henüz çocuk sayılacak yaşta olduğu için onun da masumlar ve mazlumlar safında Yüce Yaratan tarafından affedilip cennetine konulmasıdır. Bundan başka bir temennide bulunmak mümin insanlara yakışmaz. İnşallah Yaratan Rabbimiz rahmetiyle onu da kuşatır. Biz içeride bu işlemleri yaparken dışarıda memurlar sehpayı getirip iki ay önce kurulduğu yere kurmuşlar, altına yine aynı masayı ve onun üzerine de tahta tabureyi yerleştirmişlerdi. İdam yapmakla görevli olan Hüseyin, hükümlünün boynuna daha önceden zeytinyağına konarak kayganlaşması sağlanan ipi geçirip ilmeyi yukarıdan aşağı doğru sıkıştırdı ve altından masayı çekti. Güvenlik için gelen görevliler, cenaze arabası cezaevini terk edince çekilmeye başladılar. Tanklar da büyük bir gürültü ile hareket etmeye başlamışlardı. Hiçbirimizin ağzını bıçak açmıyordu. Tutanağı teker teker imzaladık. İşimiz bitmişti.

Buraya kadar anlattıklarım benim bu cezaevinde katıldığım üç idam cezasının infazı idi. Bundan sora bir daha idam cezasına şahit olmak istemiyordum. Bunun için dua ediyordum. Nitekim daha sonra bu cezaevinde üç kişi daha idam edildi; ama ben o idamlarda bulunmadım. Bu açıdan bakıldığında dualarım kabul edilmişti. Meslek hayatım boyunca bir daha da idam infazında bulunmadım.

ARKA KAPAK

Cumhuriyetle yaşıt olan Ulucanlar Cezaevinin macerası, içerisinde yaşanmış onca olayın, firar teşebbüslerinin, infaz edilen idamların ardından sona erdi. Ancak bu ihtiyar cezaevinin hizmet süresi henüz bitmediği için, at ahır, askeri depo ve cezaevi olarak kullanılmasının ardından son olarak da kaderinde müze olmak varmış. Nice insan kendi hayatını burada sorgulayıp toplum için yararlı işler yapmayı planladı, nice insan da geldiği gibi gitti buradan. Bıçaklar ağaçlara saklandı, lahana içerisinde saklanan uyuşturucular içeri sokulmaya çalışıldı; nice insan kendi hayatını tüketti, nice genç idealleri uğruna canını verdi. Bu bina ve önündeki meşhur kavak ağacı, kim bilir bundan sonra daha nelere şahit olacaklar. Umarız ki hiçbir yerde zulüm ve kötülük yaşanmaz; ne binalar ne ağaçlar ne de insanlar hiçbir kötülüğe şahit olmazlar...

ÖZET

Celal SANCAR

09.11.2015

ANKARA